

Piłsudski

BOSZ

Andrzej Chwalba
Jan Łoziński

Józef

Piłsudski

Spis treści

Contents

6	Wstęp	Introduction
18	Komendant	Commander
40	Naczelnik	Chief
60	Sulejówek	Sulejówek
76	Wódz	Leader
112	Żałoba i pamięć	Mourning and memory

„Gdy pojawiał się w miejscach publicznych, zawsze mógł liczyć na rzesze wyznawców i setki sympatyczek. Żaden z polityków polskich nie wywoływał równie masowych manifestacji i takiego patriotycznego uniesienia jak Piłsudski. Żaden nie cieszył się takim szacunkiem i zaufaniem oraz poparciem”.

Andrzej Chwalba

Wstęp

“Whenever he appeared in public places, he could always count on crowds of followers and hundreds of female fans. No other Polish politician caused such large manifestations or patriotic zeal as Piłsudski. None enjoyed such respect, trust and support.”

Andrzej Chwalba

Introduction

Józef Piłsudski

Andrzej Chwalba

Józef Piłsudski znajduje się od lat na jednym z trzech pierwszych miejsc w rankingach postaci najbardziej zasłużonych dla kultury i historii Polski w jej ponadtysiącletnich dziejach. Preferencje właściwie się nie zmieniają – jego pozycja jest stabilna, i to od około stu lat. Świadczył o tym również jego pogrzeb. W maju 1935 roku doczesne szczątki byłego Naczelnika Państwa spoczęły w narodowym panteonie znajdującym się w podziemiach królewskiej katedry na Wawelu. Był to symboliczny znak, że królom jest równy, przez stulecia bowiem podziemia stanowiły królewską nekropolię i dopiero w XIX wieku zdecydowano się na pochówek kilku dziejowych herosów nie pochodzących z monarszych rodzin. Trumna zmarłego Piłsudskiego podróżowała pociągiem z Warszawy do Krakowa. Na każdej stacji pociąg się zatrzymywał, aby mieszkańcy mogli się pożegnać z tym, który tak wiele dla nich znaczył. W licznych wspomnieniach odnotowano ten fakt. Za życia spierano się z Piłsudskim, nie wszystkie jego decyzje rozumiano i akceptowano, wielu kontestowało jego politykę, ale w obliczu śmierci cześć wielkiej osobowości oddawali prawie wszyscy, niezależnie od płci, wieku, wykształcenia, zawodów, sympatii politycznych. Żadna z polskich osobowości XX wieku nie była tak żegnana. Więcej, żadna z postaci polskiej historii przez stulecia nie skłoniła tak wielu do wyrażenia spontanicznego podziękowania za wszystko, co zrobiła dla odrodzenia Polski.

For years, Józef Piłsudski has been in one of the top three places in the rankings of the most distinguished figures in Polish culture and history in its over a thousand years of history. In fact, the preferences have not changed – his status has been stable for around a century. His funeral also bore testimony to this. In May 1935, the Chief of State's mortal remains were buried in the national pantheon located in the crypts of the Royal Cathedral at the Wawel Castle in Kraków. It was a symbol that he was equal to kings, because for centuries the crypts were a royal necropolis and it was not until the 19th century that history's heroes with no royal background started to be interred there. Piłsudski's coffin was transported on a train from Warsaw to Kraków. The train stopped at every station on the way so that the locals could say good-bye to the one who had meant so much to them. This fact has been recorded in numerous memoirs. During his lifetime, Piłsudski had to confront some resistance as not all of his decisions were understood or accepted and many opposed his politics, but in the face of death, almost everyone paid tribute to the great man, regardless of their gender, age, education, profession and political affinities. No other 20th-century Polish personality was bid farewell in such a manner. Furthermore, no other figure throughout the centuries of Polish history inspired so many to spontaneously express their thanks for everything he had done for the restoration of Poland.

Dla Polaków celem nadrzędnym było odzyskanie własnego państwa, które utracili w końcu XVIII wieku. Nigdy nie pogodzili się z decyzją mocarstw rozbiorowych. Przez ponad sto lat podejmowali rozmaite próby, w tym powstańcze, aby osiągnąć główny cel. Niepodległość państwa oraz potrzeba wolności politycznych i swobód obywatelskich były paliwem dla kolejnych generacji. Po klęsce ostatniego powstania narodowego lat 1863–1864 i po rozległych represjach większość polskich środowisk politycznych zdała sobie sprawę, że pokonanie zaborców w walce zbrojnej nie jest możliwe. Zalecano politykę lojalistyczną. W takiej atmosferze przyszedł na świat Piłsudski. Urodził się w 1867 roku na Litwie, w okolicach Wilna, gdzie ruch powstańczy był bardzo aktywny, a popowstaniowe represje – dotkliwe. Władze rosyjskie z całą ostrością uderzyły w środowiska ziemiańskie, z których wywodził się Piłsudski, co nie pozostało bez wpływu na jego formację intelektualną i przekonania polityczne.

W pierwszym dziesięcioleciu XX wieku osłabły ugrupowania lojalistyczne i ugodowe, gdyż coraz więcej Polaków wyczuwało pomyślną koniunkturę dla sprawy polskiej. Znowu ujawnili się politycy, którzy dostrzegli szansę na odzyskanie niepodległości. Na czele obozu niepodległościowego stanął Józef Piłsudski, który przez wiele lat działał w ruchu rewolucyjnym, będąc przez dwie dekady liderem Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS). Lecz Piłsudski już w latach osiemdziesiątych XIX wieku, jako młody konspirator, zalecał zdecydowaną walkę z zaborcą o sprawę polską i robotniczą. W 1887 roku został aresztowany i przez pięć lat przebywał na zesłaniu syberyjskim. Podobny los spotkał licznych spiskowców i rewolucjonistów polskich i rosyjskich. Jednak tylko niektórzy spośród nich stali się częścią historii i pamięci europejskiej i światowej. Wśród nich – jeden z nielicznych – Piłsudski, który skutecznie i systematycznie gromadził kapitał społecznego zaufania i kompetencji. Stał się mistrzem

For Poles, the overarching goal was to regain their own state, which they had lost at the end of the 18th century. They had never accepted the decision of the partitioning powers. For over a hundred years, they made numerous attempts, including insurrection, to achieve the main goal. National independence and the need of political freedom and social rights fuelled entire generations. Following the failure of the last national uprising from 1863–1864 and widespread repressions, the majority of Polish political circles realised that it was impossible to beat the invaders in combat. A policy of loyalism was recommended. Into such a climate was Piłsudski born. It was 1867 in Lithuania, near Vilnius, where the insurgent movement was very active and the post-uprising repressions severe. The Russian authorities struck the gentry, from which Piłsudski came, with utmost rigour, which had an impact on his intellectual formation and political convictions.

In the first decade of the twentieth century, loyalist and conciliatory groups subsided as more and more Poles sensed an opportunity for the Polish cause. The politicians who saw a chance of regaining independence resurfaced. The independence alliance was headed by Józef Piłsudski, who had been a long-term active member of the revolutionary movement as a leader of the Polish Socialist Party for two decades. But already in the 1880s, Piłsudski, as a young conspirator, recommended a determined fight with the invader for the Polish and workers cause. In 1887, he was arrested and remained in Siberian exile for five years. A similar fate befell numerous Polish and Russian conspirators and revolutionaries. However, only some of them have left their mark on European and global history and memory. Among them – one of the few – Piłsudski, who effectively and consistently increased his popular trust and competence. He became a master of conspiracy, although it did not prevent

Józef Piłsudski,
około 1885

Józef Piłsudski,
around 1885

konspiracji, choć nie uchroniło go to przed kolejnym aresztowaniem, z którego uciekł dzięki pomocy życzliwych osób. Po czym dalej konspirował i oświecał proletariąt, wydając ulotki i gazety wzywające do walki z caratem, ale nie tylko, jako ciemiężycielem robotników i Polaków. Wyznawany przez niego socjalizm od początku był zabarwiony białoczerwono, dlatego podczas rewolucji lat 1905–1907 stworzył bojówki skupione w Organizacji Bojowej PPS, które przeprowadzały zamachy na carskich żandarmów, policjantów, polityków. Członkowie bojówek w przyszłości mieli się stać kadrami polskiej armii opartej na robotnikach, która wraz z robotnikami innych nacji i narodami zamieszkującymi Rosję obaliła carat i stworzyła warunki między innymi do powstania demokratycznego, republikańskiego państwa polskiego, jak i republikańskiej Rosji. Niewiele brakowało, aby ta wizja się spełniła, ponieważ carski reżim słabł i chwiało się w posadach. Ostatecznie jeszcze tym razem zwyciężył.

Czasy się zmieniały, ludzie się zmieniali, ale Piłsudski trwał przy dotychczasowych sztandarach i wyznawanych wartościach wolnościowych i republikańskich. Po 1908 roku, nie mając możliwości prowadzenia działalności politycznej w zaborze rosyjskim, wyemigrował do zaboru austriackiego, do Galicji, i tam organizował obóz niepodległościowy skupiający nie tylko socjalistów. Ukoronowaniem tego etapu jego życia było powołanie Komisji Tymczasowej Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych oraz tajnego skarbu wojskowego, gromadzącego środki obywatelskie na walkę o wolną Polskę. Już wówczas miał nieformalny status przywódcy obozu. Ponieważ rosły napięcia między Austro-Węgrami a Rosją, władze cesarsko-królewskiej monarchii były zainteresowane tworzeniem pod jej skrzydłami ruchu strzeleckiego skupiającego ochotników przygotowujących się do udziału w działaniach wojennych. Wiedeń liczył, że strzelcy okażą się przydatni podczas wojny,

him from another arrest, from which he escaped with the help of some friendly people. Afterwards, he kept on conspiring and enlightening the proletariat by publishing flyers, newspapers, etc. calling to fight the tsardom as the oppressor of workers and Poles. The socialism he believed in had been white-and-red from the start, therefore during the 1905–1907 revolution he founded paramilitary units as part of the Combat Organisation of the Polish Socialist Party, which carried out assaults on tsarist gendarmes, police officers and politicians. In the future, members of these units were to become the cadre of the Polish worker-based army, which – together with workers of other nationalities and nations living in Russia – overthrew the tsarist state and created the conditions for, among others, the emergence of a democratic, republican Polish state and also republican Russia. The vision was nearly fulfilled because the tsarist regime was weakening and starting to crumble. Nonetheless, this time, it prevailed again.

The times were changing, and so were the people, but Piłsudski stood his ground according to his original slogans and professed libertarian and republican values. After 1908, unable to continue his political activity in the Russian partition, he emigrated to the Austrian partition, to Galicia, where he organised an independence group bringing together not just socialists. The crowning achievement of this stage of his life was the establishment of the Provisional Commission of Confederated Independence Parties as well as a secret military treasury collecting citizens' funds for the fight for free Poland. He was already considered an unofficial leader of the group. As tensions between Austria-Hungary and Russia increased, the authorities of the Imperial-Royal monarchy were interested in forming under its wings a riflemen movement composed of volunteers preparing to take part in hostilities. Vienna hoped that the riflemen would prove useful during the war by carrying

dokonując akcji dywersyjnych i sabotażowych przeciwko Rosji, czyli będą użytecznymi formacjami w cesarskiej służbie. Józef Piłsudski skorzystał z tej możliwości i wraz ze współpracownikami powołał formacje strzeleckie. Jednak oczekiwania Wiednia i obozu niepodległościowego oraz jego lidera się rozmięły – Piłsudski nie po to organizował oddziały strzeleckie, nie po to prowadził intensywną działalność propagandową czynu niepodległościowego, aby wspierać zaborcę. Liczył, że z pomocą Wiednia doprowadzi do umiędzynarodowienia sprawy polskiej niepodległości, ale monarchia Habsburgów nie była tym zainteresowana.

Członkowie tajnego samokształceniowego kółka „Spójnia” w pierwszym gimnazjum wileńskim; drugi z lewej Bronisław Piłsudski, trzeci z lewej – Józef Piłsudski, 1885

Members of the underground self-education club “Spójnia” in the first Vilnius gymnasium; Bronisław Piłsudski (second from the left), Józef Piłsudski (third from the left), 1885

Kiedy wybuchła pierwsza wojna światowa, Piłsudski otrzymał zgodę Wiednia na wkroczenie strzelców, których był Komendantem Głównym, do Królestwa Polskiego należącego do Rosji – 6 sierpnia 1914 roku strzelcy przekroczyli granicę rosyjsko-austriacką i pomaszerowali na północ. Dla Piłsudskiego był to początek wojny o wolną Polskę. Strzelcy na ziemiach wyzwolonych zakładali polską administrację cywilną i wojskową, powoływali polskie władze, a na budynkach publicznych instalowali szyldy z napisem: „Wojско Polskie”. Władze austriackie nie mogły zaakceptować tych niezależnych i samowolnych przedsięwzięć, tym bardziej że nie były one z nimi uzgodnione. Także polscy lojaliści z zaboru austriackiego – monarchiści mający własne plany polityczne – nie kryli swojego niezadowolenia i wspólnie z Wiedniem przerwali akcję Piłsudskiego. W miejsce strzelców dowództwo wojskowe cesarsko-królewskiej monarchii powołało Legiony Polskie, formację od niej zależną. Komendantów i Komendę Legionów Polskich powoływał Wiedeń. Józef Piłsudski nie miał wyboru. Gdyby się nie podporządkował tej decyzji, znalazłby się na bocznym torze, na politycznej emeryturze – i to w wieku czterdziestu siedmiu lat. Nie po to działał przez blisko trzy dekady, aby teraz to wszystko przekreślić. Został komendantem legionowej Pierwszej Brygady, ale nigdy nie był

out sabotage and subversive actions against Russia or, in other words, be useful formations in imperial service. Józef Piłsudski took advantage of this opportunity and established riflemen units with his colleagues. However, the expectations of Vienna were incompatible with the expectations of the independence group and its leader – Piłsudski did not organise the riflemen units or active propaganda of independence actions in order to support the invader. He was counting on the fact that with the help of Vienna he would make the Polish independence cause go international, but the Habsburg Monarchy was not interested.

When World War I broke out, Vienna granted permission for the riflemen, with Piłsudski as Commander-in-Chief, to enter the Kingdom of Poland belonging to Russia – on 6 August 1914, the riflemen crossed the Russian-Austrian border and marched northwards. For Piłsudski it was the beginning of the war for free Poland. In the liberated territories, the riflemen organised the Polish civil and military administration, appointed Polish officials and installed signs on public buildings with the inscription: “Polish Armed Forces”. The Austrian authorities could not accept these independent and arbitrary undertakings, all the more so as they were not agreed with them. Polish loyalists from the Austrian partition – the monarchists with their own political agenda – were also openly dissatisfied and, together with Vienna, they interrupted Piłsudski’s operation. Instead of riflemen, the military command of the Imperial-Royal monarchy established the Polish Legions, its own subsidiary formation. The commanders and the Command of the Polish Legions were appointed by Vienna. Józef Piłsudski had no choice. Had he disobeyed, he would have been sidelined, politically excluded – at the age of forty-seven. He had not worked for nearly three decades just to give it all up. He became the commander of the First Brigade, but he was never appointed

a.

ZAWIADOMIENIE.

MARSZAŁEK

JÓZEF PIŁSUDSKI

PRZYJEŻDZA DZIŚ ZAMIAST AUTOMOBILEM-POCIĄGIEM O GODZ. 12 W POŁ.

Na dworcu Marszałka witac będą przedstawiciele władz administracyjnych, samorządowych oraz organizacje.

Przejazd Marszałka odbędzie się ulicami: Długa, Piłsudskiego, Placem 3 Maja, Lubelską i Rwańską do gmachu Ratusza.

Poświęcenie kamienia węgielnego pod pomnik Czynu Legionowego nastąpi o godz. 1-oj po poł. na skwerze Starogo Rynku.

dnia 11 sierpnia 1924 roku.

ZARZĄD miasta RADOMIA.

Druck M. Cichow, Radom

b.

c.

d.

a. Afisz. Radom, 1924

b. Józef Piłsudski karmi Kasztankę w towarzystwie córek, Wandy i Jadwigi, oraz adiutantów, poruczników Michała Galińskiego i Jerzego Jabłonowskiego. Sulejówkę, 1925

c. Manifestacja oficerów na cześć marszałka Józefa Piłsudskiego z okazji siódmej rocznicy jego powrotu z Magdeburga. Widocznymi między innymi: generał Gustaw Orlicz-Dreszer, generał Leonard Skierski i generał Daniel Konarzewski. Sulejówkę, 15 listopada 1925

d. Józef Piłsudski podczas odczytu w sali Starego Teatru. Kraków, listopad 1924

a. A poster. Radom, 1924

b. Józef Piłsudski feeding Kasztanka with his daughters Wanda and Jadwiga, as well as the aides: Lieutenants Michał Galiński and Jerzy Jabłonowski. Sulejówkę, 1925

c. Demonstration of officers in honour of Marshal Józef Piłsudski on the seventh anniversary of his return from Magdeburg. In the picture, among others: General Gustaw Orlicz-Dreszer, General Leonard Skierski and General Daniel Konarzewski. Sulejówkę, 15 November 1925

d. Józef Piłsudski during a lecture in the hall of the Old Theatre. Kraków, November 1924

b.

c.

a. Powrót Józefa Piłsudskiego z Wilna. Marszałek rozmawia z premierem Kazimierzem Świątalskim. Pierwszy z lewej minister spraw wewnętrznych generał Felicjan Sławoj Składkowski. Warszawa, Dworzec Wileński, maj 1929

b. Wyjazd Józefa Piłsudskiego do Sulejówka. Za kierownicą szofera Zygmunt Malinowski. Warszawa, lipiec 1929

c. Ambasador włoski Alberto Martin Franklin na audiencji u marszałka Józefa Piłsudskiego. Pierwszy z lewej szef gabinetu ministra spraw wojskowych pułkownik Józef Beck. Warszawa, czerwiec 1929

a. Józef Piłsudski returning from Vilnius. The Marshal talking to Prime Minister Kazimierz Świątalski. First from the left, Minister of Internal Affairs General Felicjan Sławoj Składkowski. Warsaw, Vilnius Railway Station, May 1929

b. Józef Piłsudski leaving for Sulejówek. Behind the wheel, chauffeur Zygmunt Malinowski. Warsaw, July 1929

c. Italian Ambassador Alberto Martin Franklin in audience with Marshal Józef Piłsudski. First from the left, Chief of the Cabinet for the Minister of Military Affairs, Colonel Józef Beck. Warsaw, June 1929

„Józef Piłsudski znajduje się od lat na jednym z trzech pierwszych miejsc w rankingach postaci najbardziej zasłużonych dla kultury i historii Polski w jej ponadtysiącletnich dziejach” – pisze we wstępie do naszego albumu profesor Andrzej Chwalba. Przyznaje jednocześnie, że przewrót majowy 1926 roku, na którego czele stanął Piłsudski, zraził do marszałka wielu rodaków, bezwzględnie opowiadających się za nienaruszalnymi normami demokratycznych rządów. Mimo to – dzięki wcześniejszym niekwestionowanym zasługom dla ojczyzny – Józef Piłsudski powszechnie jest uznawany za ojca niepodległej Polski, a także zwycięstwa nad bolszewicką Rosją w wojnie 1920 roku.

W albumie wśród około dwustu zdjęć – pochodzących głównie z Narodowego Archiwum Cyfrowego i Biblioteki Narodowej – są zarówno najbardziej znane fotografie Józefa Piłsudskiego jako Komendanta, Naczelnika Państwa i pierwszego Marszałka Polski, jak i takie, które publikowano niezwykle rzadko lub których nie publikowano wcale.

“For years, Józef Piłsudski has been in one of the top three places in the rankings of the most distinguished figures in Polish culture and history in its over a thousand years of history,” writes Professor Andrzej Chwalba in the introduction to our album. He also admits that the 1926 May Coup, which was led by Piłsudski, set a lot of Polish people against the Marshal, as they were strong advocates of inviolable norms of a democratic government. Despite this, thanks to his previous unquestioned contributions to his homeland, Józef Piłsudski is widely recognised as the father of independent Poland as well as of the victory over Bolshevik Russia in the 1920 war.

The album contains some two hundred photographs – mostly from the National Digital Archives and the National Library – including the most famous pictures of Józef Piłsudski as the Commander, Chief of State and the first Marshal of Poland, as well as those that have been published extremely rarely or not at all.